

Overdenking over Psalm 13 in de Willem de Zwijgerkerk te Amsterdam.

Zondag 24 oktober 2021, 6^e zondag van de herfst, 10.00 uur

Inleiding bij de lezingen

‘Niet klagen maar dragen en bidden om kracht’.

Dat is een uitspraak, een volkswijsheid die we kennen en gebruiken en.....
waarmee we elkaar misschien wel eens de mond snoeren!!

‘Alsjeblieft zeg, niet klagen!

We hebben allemaal wel wat.’

Je voelt je niet gehoord, niet gezien en juist omdat je dan NIET mag klagen, *blijf* je klagen, het blijft maar bij je hangen, omdat je het niet kwijt kunt en niemand iets troostends of opbeurends kan zeggen.

Daarom ben ik het met deze volkswijsheid niet eens en de bijbel spreekt ook heel anders: klagen is niet verkeerd, integendeel.

We weten allemaal hoe je er van opknapt
wanneer je je verhaal mag doen, als je veel verdriet hebt
of wanneer je je ergens kwaad over maakt.

Wanneer je het eenmaal tegenover iemand hebt kunnen
en mogen uiten dan kun je vaak weer verder.

Ook met de *volgorde* van deze volkswijsheid ben ik het niet eens:
Je mag dus niet klagen, je moet dragen en bidden om kracht.
Maar volgens mij moet je niet eerst *dragen* en dan pas bidden.
Nee, eerst bidden, dan gaat het ‘dragen’ beter!
Het kan zelfs zo zijn dat je je dan *gedragen* voelt.

In de psalm waarover we vanmorgen nadenken,
zie je duidelijk wat ik bedoel:
eerst in vers 2 en 3 de klacht, dan in vers 4 en 5 het gebed
en tenslotte in vers 6 de stem van de dichter
die er blijk van geeft dat hij weer verder kan,
die zelfs weer kan zingen in plaats van klagen.

Naast deze psalm 13 staat voor vandaag op het leesrooster ook het verhaal van de blinde Bartimeüs uit het evangelie naar *Markus* dat we zo veel mogelijk volgen.

In dit verhaal zie je hetzelfde: een mens die roept en klaagt en bidt om hulp en als hij *gezien* is door de man Gods, door Jezus, en als hij zelf ook weer kan *zien*, dan krijgt hij zijn vertrouwen terug, dan kan hij weer verder en gaat hij op weg en volgt Jezus.

De overdenking zal over Psalm 13 gaan.

Overdenking

Vorig jaar augustus was ik in Noorwegen bij mijn jongste zusje die daar al jaar en dag woonde.

Wij hadden ons leven lang een heel hechte band.

Zij had bericht gekregen dat de artsen niets meer voor haar konden doen en zij beseftte dat haar levenseinde naderde.

Ik kwam bij haar in het ziekenhuis, we omhelsden elkaar en huilden en zij zei klagend en panisch 'ik ga echt dood ....'

'Ja, ik weet het'.... zei ik.

Na een poosje zei zij: 'Heb je een bijbel meegenomen?'

'Ja, de Psalmen.'

Weer tranen.

Toen zei ze: 'dat van de Goede herder, dat is toch Psalm 23?'

En ik zei: 'Ja, ik zal het voor je opschrijven'.

Wéér was ze in tranen

maar in de daaropvolgende uren kwam

er een bepaalde rust over haar, een vertrouwen

dat 'ook al ga ik door een dal van diepe duisternis,

de HEER mijn God, is bij mij.'

Zij stierf in alle rust 2 weken later.

'Wat is dat toch, met die psalmen?' dacht ik.

Dat alleen maar de *gedachte* aan een psalm,

die van jongs af aan bij je is geweest,

je kan troosten en geruststellen en je onrust kan doen overgaan in vertrouwen?

Wat is het geheim?

En waarom vertel ik dit nu? over mijn zusje?

Ik vertel u dit omdat de psalm waar we vanmorgen bij stil staan, psalm 13, ongeveer een zelfde proces laat zien van wanhopig en bedroefd zijn, naar gerustgesteld worden, naar vertrouwen en aanvaarden wat op je afkomt.

Weet u, toen ik aan het werk was om deze psalm te begrijpen en voor *ons allemaal* begrijpelijk en relevant te laten zijn, merkte ik dat er een bepaalde *beweging* in de psalm zit, ergens vandaan en ergens naar toe, als een procesmatige ontwikkeling naar een verandering..... En je ziet het in alle klaagpsalmen: die beweging van klacht naar vreugde, een *psychologische* dynamiek die je angst kan doen overgaan in rust en vertrouwen... en het spreekt mij heel erg aan dat je dat als mens *in* je hebt die mogelijkheid om innerlijk te veranderen.

Hoe *gaat* deze psalm? Wat staat er allemaal in? Het is een korte, kale klaagzang, die psalm 13. Niks geen meeslepende beeldspraak van een goede herder een vaste burcht of een schild, nee, alleen maar die herhaling ‘Hoe lang nog....?’ ‘Hoe lang nog, HEER mijn God, hoe lang nog..... vier keer achter elkaar een klacht, een stem van een gekweld mens! En het gaat bij dat indringende ‘hoe lang nog’ natuurlijk niet om een vraag naar de *datum* waarop het voorbij zal zijn, nee het gaat om *ongeduld!* Het ongeduld dat het maar *dóór* blijft gaan, de ellendigheid die maar *dóór* blijft gaan.

Wat dat ‘hoe lang nog betreft’:
Met name Joodse uitleggers laten ons zien:
dat in de boeken van Mozes *vier* keer
God degene is die dit uitroept tegenover de *mensen*:
‘hoe lang nog...’ ? Hoe lang nog wijst dit volk mij af?
Hoe lang nog weigeren mensen zich aan de afspraken te houden?
Hoe lang nog klagen zij tegen mij....?’
Dat, dat God ook klaagt tegen *ons*, dat laat zien dat
het tussen God en mens dus gaat om een verhouding, om een *relatie*.

Wij klagen tegen God, God klaagt tegen ons...
Over en weer. Een wisselwerking, over en weer in gesprek blijven,
elkaar aanspreken op wat niet goed gaat en wat er anders zou kunnen...

Ten diepste gaat het hier om *die* relatie!
Onze psalmdichter ervaart dat de *relatie* tussen hemzelf
en de HEER zijn God, die altijd zijn oriëntatiepunt is geweest, verstoord is.
Het maakt hem heel onzeker, verward en stuurloos.
En we noemen zoiets ‘Godverlatenheid’ of we nu in God geloven of niet.....
Godverlatenheid waardoor een mens alle oriëntatie kwijt is
– waar ben ik, wie ben ik, waar moet ik heen?-,
een *desoriëntatie*, een richtingloosheid waaruit alle zorgen
en al het verdriet en de angst voortkomen!
Die mens voelt zich alleen en verlaten en vol verdriet.
Waar hij bang voor is, is sterker dan hij .....
Hij kan nergens anders aan denken, het beheerst hem/haar alle dagen en nachten
en het gaat maar door, dag in dag uit.
‘Hoe lang nog houdt mijn vijand de overhand?’

Wie of wat is die vijand?
Het zou kunnen zijn dat hier met ‘de vijand’ de *laatste* vijand,
bedoeld wordt, dat het de *dood* is.
Het einde van ons leven dat ons afsnijdt van alles
waar we zo vanzelfsprekend mee bezig zijn;
hoe ons dat afsnijdt van *wie* bij ons horen
en van wie wij houden.
Hoe zwaar kan dat zijn om door te maken, hoe bang kun je dan zijn.

Ja, de dood, onze eigen dood..... *maar* het kan ook de concrete vijand
van *David* aan wie deze psalm wordt toegeschreven, zijn.
En dat is *Saul* die David uit de weg wil ruimen.
Maar dan kan met de vijand, ook in algemenere zin,
de *tegenstander* van God en mensen bedoeld worden.....
Want David staat voor het *messiaanse rijk van vrede*
en Saul staat voor alles en iedereen die daar tegen in gaat.
Die eeuwige strijd tussen het plan dat God voor de mensen heeft
– een plan om in vrede en gerechtigheid samen kunnen leven –
en alles en ieder die dat tegenwerkt.

Wat verder opvalt in de psalm is het *adres* van de klacht!
dat de psalmist in die Godverlatenheid juist *Hem*,
de HEER zijn God, aanroept en al die klachten
en het indringende ‘hoe lang nog?’ tot *Hem* richt.
De dichter klaagt God aan, *God* is het die hem vergeet en laat zitten
God is de oorzaak van zijn ellende.....
Is dat niet vreemd? Ook niet oneerbiedig?
Nee, het klagen tegen God, Hem verwijten maken is
juist een heel bijzonder en positief aspect van de relatie tussen God en mensen.
Het is de *vrijheid* die we hebben in onze relatie met God,
een vrijheid om je ook te kunnen *verzetten* tegen Hem.
Dat maakt de relatie tot een volwassen relatie, zonder angst.
Zoals in elke goede intermenselijk relatie dat belangrijk is!
Als één van de twee altijd maar haar of zijn mond houdt
en geen klacht durft te uiten, dan wordt de relatie moeilijk
en dan is er één erg ongelukkig in die relatie.

In de vroegere maar ook in de huidige traditie van Jodendom
en Christendom staat dit overeind:
de mens weigert zich neer te leggen bij onrecht en onvrede.
En elke zondag beleven we dit in de liturgie:
in ons smeekgebed confronteren we God met onze persoonlijke
onvrede en met de ellende in de wereld: zó, zó moet het toch niet zijn?
Zó is het toch niet wat U voor ogen hebt, zó ziet uw wereld voor ons
er toch niet uit?

Bij de ervaring dat dat adres ‘niet thuis geeft’,
zoals de dichter van onze psalm ervaart,
wordt hij/zij weer op zichzelf teruggeworpen.
Als je je klachten geuit hebt en geen sjoerge krijgt,
dan word je gedwongen bij jezelf te rade te gaan....
dan keer je in in je binnenste.....
Je hebt je klachten eruit gegooid en daardoor ben je al iets gekalmeerd,
de urgentie is er af, je toon is anders,
je voelt minder afstand tot God
en je klachten gaan over in *vragen*, in een gebed:
zo horen we dat tenminste in de psalm,
de beweging, het proces gaat door en er verandert weer iets:
‘Zie mij HEER, hoor mij, antwoord mij.’

Ik heb *U* nodig, uw stem, uw woord,
helderheid over wat er met mij aan de hand is en over wat mij te doen staat!
Verlicht mijn ogen, laat mij zien, laat mij begrijpen.'

De dichter kan God wel verwijten maken en klagen dat Hij *ver* blijft,
maar, beseft hij nu: 'is er ook iets wat *ik* niet zie?
Of niet *goed* zie of niet begrijp?'
Wij zijn kwetsbare mensen, veranderlijk en onrustig.
We kunnen ook zo maar vervallen in cynisme of gelatenheid
en je denkt 'ik lees de krant maar niet meer,
het is toch hopeloos die stroom van berichten over wat mensen
elkaar aandoen, welke krankzinnige complottheorieën mensen
ertoe brengen de meest akelige doodsb bedreigingen aan politici te sturen
en uit te voeren ook...
Ik trek me maar terug, het zal mijn tijd wel duren.'

Zo niet de dichter van Psalm 13.
Want tenslotte verzucht *hij*: 'laat mij niet in doodsslaap wegzinken,
laat ik helder blijven en niet wegzakken in levenloosheid of
ongeïnteresseerdheid, laat mij, zolang het kan, bewust uw nabijheid ervaren.'
De dichter wil zijn relatie met zijn God herstellen en weer weten
wat hem als mens te doen staat.

Dan, *na* het gebed klinkt het opeens in vers 6
'ik vertrouw op uw liefde, uw barmhartigheid met mij'!

Hè, hoe zo, opeens? Er is toch niet een wonder gebeurd?
Dat waarover de dichter klaagt is toch niet weggenomen?
Er is feitelijk toch niets veranderd in zijn situatie?
Hoe zo dan opeens die overgang tussen klacht en gebed
naar vertrouwen en een lied van dankbaarheid omdat hij weer
op het goede been is gezet, weer verder kan?

Ja, dat is dus *weer* die *beweging* in deze psalm,
die psychologische dynamiek, die weg die naar transformatie,
naar verandering loopt:
van verlorenheid en angst naar vertrouwen en standvastigheid.

Weet u, alleen al het *uitspreken* van het gebed,

alleen al het bidden zelf *kan* een verandering in beweging zetten.
Het is een innerlijk proces, een geestelijke ontwikkeling
ten goede. Het kan langer of korter duren, maar het *werkt!*
Het uitspreken van het gebed op *zich* doet al iets met je.....
het onder woorden brengen voor jezelf wat je zo hoopt en verwacht,
dat kan al goed voor je zijn.
Ook het te binnen brengen van wat je al *weet* over God,
alles wat je al eens hebt ervaren van deze God
of van mensen *namens* deze God,
dat kan weer het vertrouwen oproepen,
ja zelfs er gewoon weer laten *zijn!* ‘*zelfs al ga ik door een donker dal.....*’
In deze psalm is het *het* antwoord op de vraag van de klager
‘verlicht mij, geef mij licht en helderheid’.
Die helderheid heeft de dichter al biddend gekregen
en hij kan weer verder, hij zou ook de dood kunnen aanvaarden.

Tot slot nog even dit: In de bijbel wordt ‘verlichting van je ogen’ en ‘helderheid’
vaak in verband gebracht met inzicht in de Thora,
de leefregels, de spelregels van God om in vrede te kunnen samenleven ...

Het vertrouwen dat de dichter van onze psalm 13 weer herwonnen heeft,
en zijn dank en zijn vreugde daarover uit zich
ook in zijn wil om thora te doen....
Zoals Bartimeus uit het evangelieverhaal, nadat hij weer kan zien,
op weg gaat *achter* Jezus aan, Hem volgt in zijn daden van liefde,
van barmhartigheid.

God geve dat wij mee kunnen gaan in de beweging van deze psalm.
Dat we ons een nieuwe wijsheid eigen maken, niet de oude volkswijsheid
maar *die* van de het innerlijk veranderen: van klagen en bidden
naar dragen en gedragen worden! En zingen!

Amen.